

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף מב

הגמרא מביאה תנאים נוספים שדורשים את הפסוק "בעל השור נקי":

תניא אידך: לדעת רבי יוסי הגלילי - 'נקי' (= פטור) מדמי וולדות במקרה שנגח אשה הרה ויצאו ילדיה.

אמר לו רבי עקיבא: והרי כבר נאמר "וְכִי יִנְצוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנֹשׁ יִעָנֶשׂ..", ומכאן שרק אנשים חייבים על כך ולא שוורים, וא"כ לא צריך ללמוד זאת מ"בעל השור נקי".

שפיר קאמר ר"ע: כלומר ר"ע טען לר"י הגלילי טענה טובה, ומה הוא ישיב על כך?

אמר רב עולא: ללא הפסוק "וְעַל הַשּׁוֹר נָקִי" הינו חושבים שכוונת הפסוק במילה "אֲנָשִׁים" היא למעט רק שוורים הדומים לאנשים, כלומר הפסוק מדבר על אנשים שהם מועדים תמיד (= 'אדם מועד לעולם') שהם חייבים והוא בא למעט רק שוורים מועדים שיהיו פטורים לפי שהם דומים בזה לאנשים שגם הם מועדים, אבל שור תם שנגח אשה הרה חייב, לכן נאמר גם "וְעַל הַשּׁוֹר נָקִי" ללמדנו שגם שור תם פטור מדמי וולדות.

אמר רבא: וכי האזרח יהיה למטה בארץ והגר יהיה למעלה ברום השמיים? כלומר וכי תעלה על דעתך ששור מועד יהיה פטור מדמי וולדות ותם חייב עד שאתה צריך לדרוש מ"וְעַל הַשּׁוֹר נָקִי" שתם פטור?

אלא אמר רבא: ללא הפסוק "וְעַל הַשּׁוֹר נָקִי" הינו חושבים שכוונת הפסוק במילה "אֲנָשִׁים" היא למעט שוורים הדומים לאנשים, כלומר הפסוק מדבר על אנשים שהם מועדים תמיד שהם חייבים והוא בא למעט שוורים מועדים שיהיו פטורים לפי שהם דומים בזה לאנשים שגם הם מועדים, ואם שור מועד פטור קל וחומר שתם פטור, לכן נאמר גם "וְעַל הַשּׁוֹר נָקִי" ללמדנו שלא דורשים כן אלא רק שור תם פטור אבל מועד חייב.

א"ל אביי: הדין הוא ששורו שבייש פטור, ולומדים זאת מהפסוק **"כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יִחָדּוּ אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָּה אֶשֶׁת הָאָחִיד לְהַצִּיל אֶת אִשְׁתָּה מִיַּד מָכָהוּ וְשִׁלְחָה יָדָהּ וְהִחֲזִיקָה בְּמִבְשָׁיו. וְקִצְתָּהּ אֶת כָּפָהּ לֹא תַחֲסוּ עֵינֶיהָ"**, דהיינו שעל האשה לשלם לו דמי בושת, ומכאן לומדים שרק **"אֲנָשִׁים"** חייבים בתשלום בושת ולא שוורים. וא"כ גם כאן לגבי בושת נדרוש כך – אנשים ולא שוורים הדומים לאנשים, כלומר הפסוק מדבר על אנשים שהם מועדים תמיד שהם חייבים והוא בא למעט שוורים מועדים שיהיו פטורים לפי שהם דומים בזה לאנשים שגם הם מועדים, ואם שור מועד פטור קל וחומר שתם פטור, לכן נאמר גם **"וּבְעֵל הַשּׁוֹר נָקִי"** ללמדנו שלא דורשים כן אלא תם פטור ומועד חייב.

וכ"ת הכי נמי: ואם תאמר שבאמת כך דורשים, זה אי אפשר לומר, משום שא"כ היה על רבי יוסי הגלילי לומר (בברייטא למעלה) שמהפסוק **"וּבְעֵל הַשּׁוֹר נָקִי"** לומדים ששור תם נקי מדמי ולדות ומבושת.

אלא אביי ורבא דאמרי תרוניהו: ללא הפסוק **"וּבְעֵל הַשּׁוֹר נָקִי"** היינו חושבים שכוונת הפסוק במילה **"אֲנָשִׁים"** היא ללמדנו שאם אנשים נגפו אשה הרה ולא היה אסון באשה (= שלא מתה) רק אז הם יענשו לשלם דמי וולדות, אבל אם היה אסון (= שהאשה מתה) לא יענשו לשלם דמי וולדות משום הכלל של 'קם ליה בדרכה מיניה' (= העמד אותו בעונש החמור, ואם יש עונש מיתה אין עונש ממון), אבל שוורים שנגפו אשה הרה יענשו לשלם דמי וולדות אפילו אם יש אסון לפי שבעל השור לא חייב מיתה על כך, לכך נאמר גם **"וּבְעֵל הַשּׁוֹר נָקִי"** ללמדנו שגם השור פטור מדמי וולדות.

רב אדא בר אהבה מקשה על אביי ורבא: והרי התורה לא חילקה בין אם יהיה אסון באשה או לא, אלא כוונת התורה **"וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן"** היא לחלק בין האם הוא התכוון להכות את האשה או לא, שאם הוא התכוון להכות את האשה והיא מתה פטור מדמי וולדות (= 'קם ליה בדרכה מיניה'), ואם התכוון להרוג את חברו והאשה מתה חייב בדמי וולדות, ואם כן קשה שהרי אי אפשר לומר ש**"אֲנָשִׁים"** בא למעט שבאנשים אם יש אסון באשה לא יענשו, ואילו שוורים יענשו, שהרי אף אנשים נענשים בדמי וולדות כשיש אסון באשה, כיון שלא התכוון להרוג אותה.

אלא אמר רב אדא בר אהבה: ללא הפסוק **"וּבְעֵל הַשּׁוֹר נָקִי"** היינו חושבים שכוונת הפסוק במילה **"אֲנָשִׁים"** היא ללמדנו שדווקא אנשים שהתכוונו להרוג זה את זה

והרגו את האשה יענשו לשלם דמי וולדות, ואם התכוונו לאשה עצמה ומתה לא יענשו, אבל שוורים אפילו אם התכוונו להרוג את האשה עצמה ומתה יענשו בדמי וולדות, לכך נאמר גם "וְבָעַל הַשּׁוֹר נָקִי" ללמדנו שגם השור פטור מדמי וולדות.

וכן כי אתא וכו': וכן כשהגיע רב חגי מהדרום, בא והביא עמו ברייתא כדברי רב אדא בר אבהו.

תניא אידך 'בעל השור נקי' רבי עקיבא אומר: שור שנגח עבד והרגו משלם לאדון שלושים שקלים. הפסוק 'בעל השור נקי' מלמד ששור תם לא משלם 'שלושים של עבד'.

קושיא: ונימא רבי עקיבא לנפשיה: מדוע רבי עקיבא לא אומר לעצמו את מה שהוא הקשה על רבי אליעזר לעיל בדף הקודם: הרי שור תם משלם רק מגופו ומכיון ששור שהרג עבד נסקל אין לו ממה לשלם, (ויאמר בעל השור לאדון בבדיחותא: תביא אותו לבית דין והם ישלמו לך ממנו...).

תירוץ: אמר רב שמואל בר רב יצחק: מדובר שהבעלים הקדים ושחט את השור לפני שנגמר דינו להריגה, ואז הבשר מותר בהנאה (כדלקמן מד'ב). ואם כן היה מקום לחשוב שיגבו את השלושים של עבד' מהבשר, קמ"ל הפסוק שבעל השור פטור מלשלם. והסיבה לכך בגלל שכשהשור הרג את העבד הוא כבר נעשה 'בר קטלא' (= בן מוות) שאינו ראוי לגבות ממנו את הכסף, ולכן אפילו אם בסוף שחטו הוא נשאר פטור.

קושיא: אי הכי לרבי אליעזר נמי: אם כן מדוע הקשה רבי עקיבא לרבי אליעזר לעיל את קושיתו הנ"ל, והרי התירוץ הזה מתאים גם לדבריו.

(רבי אליעזר אמר ש'בעל השור נקי' מלמד ששור תם לא משלם חצי כופר. והקשה עליו רבי עקיבא שאין צורך בפסוק כי שור תם משלם מגופו והרי משור הנסקל אין ממה לגבות. אבל רבי אליעזר יכול לתרץ לו שמדובר ששחט את השור לפני גמר דין והפסוק מחדש שבכל אופן לא גובים מהבשר חצי כופר).

תירוץ: הכי נמי: אכן רבי אליעזר יכול לתרץ כן, אבל רבי עקיבא חשב שאולי יש לרבי אליעזר תירוץ יותר טוב.

קושיא: **ורבי אליעזר נמי:** מדוע רבי אליעזר באמת לא תירץ את התירוץ הזה?

תירוץ: **אמר לך:** דוקא על מה שאני תירצתי - שמדובר שהתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם - צריך פסוק לחדש שלא משלם חצי כופר, כי אז השור פטור ממיתה לגמרי ולכן היה מקום לומר שישלם מגופו. אבל בהתכוין לאדם והרג אדם רק שקדם הבעלים ושחטו - פשוט שפטור מחצי כופר כי השור הוא כבר 'בן מוות' ולא יועיל מה ששחטו אותו אחר כך.

קושיא: **ולרבי עקיבא נמי ודאי הכי הוה:** והרי גם רבי עקיבא ודאי סובר כן. ואם כן חוזרת השאלה מדוע רבי עקיבא לא מקשה על עצמו מה שהקשה על רבי אליעזר (שמכיון ששור שהרג עבד הוא בן מוות, אין ממה לגבות את הכסף, ולא צריך פסוק לחדש שלא גובים ממנו את השלושים של עבד)?

אלא אמר רב אסי וכו': רבי עקיבא סובר ששור תם ואדם שחבלו זה בזה, והשור חבל באדם יותר ממה שהאדם חבל בו - על השור לשלם את המותר נזק שלם. מכאן אנו לומדים שלדעת רבי עקיבא שור תם שחבל באדם צריך לשלם נזק שלם אפילו שהוא תם, כלומר אין 'תורת תם' לגבי חבלה באדם. ואם כן גם שור שיגח עבד עליו לשלם 'שלושים של עבד' מהעלייה, ואפילו שהוא הרג אותו, מכיון שאין 'תורת תם' בחבלה באדם. ועל כך מלמד הפסוק שפטור.

אמר ליה רבי זירא לרב אסי: והרי רבי עקיבא 'שבר את כח אגרופו' כלומר הוא שבר את העוצמה של השיטה שלו. כי הוא אמר ששור תם שחבל באדם אמנם משלם נזק שלם אבל דוקא מגופו. ואם כן שוב, מכיון שהשור עומד לסקילה לא צריך פסוק שהוא פטור מלשלם 'שלושים של עבד', כי אין ממה לגבות.

אלא אמר רבא: מכיון שיש חומרא בעבד מבן חורין, שאם שור מועד הרג עבד הוא משלם שלושים אפילו אם העבד שווה רק סלע, ואילו בבן חורין הוא משלם רק לפי שווי של הבן חורין ואם הוא שווה סלע הוא משלם רק סלע. ולכן היה מקום לומר שגם נחמיר עליו שאם הוא תם ישלם שלושים מהעלייה, קמ"ל הפסוק שלא.

תניא כוותיה דרבא: בפירוש דברי רבי עקיבא.

הבבלי **מקשה:** **והלא דין הוא:** מדוע צריך פסוק לכך, והרי לומדים זאת מסברא: אם בשור שהרג בן חורין יש חילוק בין תם למועד שמועד חייב כופר ותם פטור

מכופר, אם כן גם בעבד יהיה חילוק בין תם למועד שבתם יהיה פטור מ'שלושים של עבד'?

ועוד ק"ו: ועוד, הרי יש כאן קל וחומר: שור שהרג בן חורין עליו לשלם את כל שוויו של האדם ובכל אופן יש בו חילוק בין תם למועד ותם פטור, קל וחומר שבעבד שתמיד משלם שלושים - אפילו אם העבד שווה מאה - שנחלק בו בין תם למועד ותם יהיה פטור. ואם כן מדוע צריך פסוק?

הברייתא משיבה: לא, מחמירני: יש חומרא בעבד יותר מכן חורין, כי בעבד בכל מקרה משלם שלושים אפילו אם הוא שווה רק סלע, ולכן היה מקום לומר שישלם שלושים אפילו אם הוא תם, וכנ"ל בדברי רבא.

*

תנו רבנן והמית איש או אשה: פסוק זה נאמר בשור המועד. רבי עקיבא מקשה: מה הפסוק בא ללמדנו?

מה איש נזקין ליורשיו: בעל השור משלם את הנזק ליורשיו של המת. כך גם באישה.

קושיא: וסבר רבי עקיבא לא ירית לה בעל: האם רבי עקיבא סובר שהבעל לא יורש את אשתו לאחר מותה? ואם כן מדוע הכסף הולך ליורשיה ולא לבעלה?

תירוץ: אמר ריש לקיש: רבי עקיבא דיבר רק על הכופר. בגלל שמשלמים אותו רק לאחר מיתה ממילא אין האשה זוכה בו בחיים שלה, ולכן הבעל לא יורש אותה, כי הבעל יורש רק ב'מוחזק' ביד אשתו בחייה ולא ב'ראוי' לבוא לה לאחר מותה.

מאי טעמא: מדוע באמת כופר משולם רק לאחר מיתה? כלומר מדוע במקרה שהניזק גוסס ועתיד למות מחמת הנגיחה, שלא ישלם לו הבעלים את הכופר בעודו בחיים?

והתשובה: הפסוק אומר שרק לאחר מיתת הניזק סוקלים את השור, ורק אם השור נסקל יש חיוב כופר.